

Ocena dorobku naukowego i recenzja pracy *Współczesne modele pastoralnej działalności Kościoła* o. Ryszarda Hajduka CSsR.

WSTĘP

„W każdej epoce Kościół poszukuje sposobów, by wyraźniej ukazać prawdę o sobie, posługując się terminami, porównaniami, które są dla człowieka bardziej zrozumiałe i lepiej przybliżają tajemnice Boga wstępującego w ludzkie dzieje” (rozpr. Prof., s. 9). Z tej misji Kościoła wypływa imperatyw formułowania odpowiednich sposobów postępowania duszpasterzy wobec wiernych poddanych jego pieczy tak, aby sformułowany model pastoralny przynosił pożądane skutki zbawcze. Ma być to zawsze działanie metodyczne i systematyczne, wyznaczające wyraźnie cel, którym one służą. Książa to przewodnicy wierzących w wierze, dlatego jest rzeczą słuszną, aby posiadli oni stosowną wiedzę w tym zakresie, czyli przydatną do zastosowania w duszpasterstwie podstawowym. Korzystając z niej powinni wybierać te, które posłużą ich wspólnotom do owocnego urzeczywistnienia w życiu każdego obrazu Bożego człowieka. Przyjętymi metodami duszpasterz ma ułatwić i zachęcić członków swojej wspólnoty do odkrywania prawdy ewangelicznej, a także pójścia za wezwaniem Chrystusowym, który pragnie każdego doprowadzić do Królestwa Niebieskiego. Wybrany przez duszpasterza model pastoralny musi przekładać się na konkretne efekty, które uwidoczną się w zaangażowaniu wiernych w życie wspólnoty, czyli ujawnią się w pogłębionym życiu sakramentalnym (w częstotliwości korzystania z nich), regularnym uczestnictwie we wspólnotowych modlitwach, jak msze św. i nabożeństwa paraliturgiczne, a także będą się wyrażać w ich przynależności do specjalnych wspólnot, mających na celu pogłębienie osobistego kontaktu z Bogiem (neokatechumenat, oaza, Odnowa w Duchu Świętym, itp.).

I. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA PRZYGOTOWANIA DO PRACY NAUKOWEJ I DYDAKTYCZNEJ

Ks. Ryszard Józef Hajduk jest synem Ziemi Śląskiej, który w 1995 r. obronił pracę doktorską pt. „Die seelsorgliche Dimension der Predigt” na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Juliusza Maksymiliana w Würzburgu. Po uzyskaniu doktoratu, rozpoczął wykłady w WSD oo. Redemptorystów w Tuchowie (umowa z UP JPII w Krakowie), a w 2002 r. został zatrudniony na Wydziale Teologii Uniwer-

sytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie. Od 2008 r. prowadzi wykłady w Instituto Superior de Estudios Teológicos de la Universidad Católica Boliviana San Pablo w Cochabamba, a w 2007 i 2011 r. wykładowca w Seminario Mayor, La Plata w Argentynie, a także w seminariach duchownych na Słowacji i na Ukrainie. Ojciec prof. R. Hajduk jest członkiem Międzynarodowej Konferencji Teologów Zgromadzenia Najświętszego Zbawiciela (w 1998–2001 przewodniczący), w l. 2001–2003 był członkiem Sekcji Homiletów Polskich, a w l. 2002–2008 współpracował z Komisją Apostolstwa przy Konferencji Wyższych Przełożonych Zakonów Męskich w Polsce.

II. DOROBEK NAUKOWY

Studia w Würzburgu zaowocowały pracą doktorską *Die seelsorgliche Dimension der Predigt*, a także pozwoliły na ugruntowanie znajomości języka niemieckiego, który odąd będzie mu pozwalał przekraczać bariery graniczne. To było także powodem, że stał się znany w rejonie niemieckojęzycznym (*Lexikon der Pastoral*, 2002). Podobnie było z opublikowaniem w języku ukraińskim książki *Posłani głosić dobrą nowinę* (Kraków 2007), która służy seminarzystom i księżom jako pomoc w zakresie praktyki kaznodziejskiej. Kolejne poszerzenie „językowe” przyniesie przygotowywana do druku praca, będąca wprowadzeniem do teologii pastoralnej, którą autor zamierza przekazać do obszaru hiszpańskojęzycznego. W okresie od uzyskania stopnia doktora habilitowanego do złożenia wniosku o przeprowadzenie procedury o nadanie tytułu naukowego profesora nauk teologicznych o. dr hab. Ryszard Józef Hajduk opublikował cztery monografie, redagował sześć monografii (w tym dwie jako współredaktor: jedną z S. Piechem, jedną z M. Kotyńskim), dwukrotnie redagował serię wydawniczą „Revertimini ad Fontes”. Niemal 500 stron druku obejmują inne publikacje: 33 artykuły naukowe, trzy hasła encyklopedyczne w *Leksykonie pedagogiki religii (Apostolstwo, Inwencja, Parafia)*, dwie recenzje (w *Homo Dei*) i dwa komunikaty (w: *Klemens Hofbauer – niebezpieczny Święty; Siwek Gerard, w Spicilegium Historicum*) oraz pomoce homiletyczne (sześć homilii (2003, 2008), redagował „homilie adwentowe” (2003), był ich tłumaczem, 2001). Na publikację czeka praca *La teologia pastoral* (Cochabamba 2011) oraz trzy artykuły (w: *Forum Teologicznym, Studiach Redemptorystowskich*, pracy zbiorowej red. przez ks. J. Cymbałę). Przygotował 60 pozycji, a przed habilitacją opublikował trzy książki (w tym doktorat), jedną redagował, dziewięć artykułów, *Homilie adwentowe, Homilie wielkopostne i adwentowe* oraz cztery inne publikacje (razem 19 pozycji). Do 2011 r. był promotorem czterdziestu jeden prac magisterskich przedstawionym na PAT (UPJPII) w Krakowie i UWM w Olsztynie, wypromował jednego doktora, promuje kolejnych trzech doktorów, których przewody zostały otwarte, a także recenzował osiem prac doktorskich i rozprawę habilitacyjną. Zorganizował trzynaście konferencji naukowych i wygłosił trzynaście referatów (w tym dwa za granicą).

Problematyka badawcza ks. prof. R. Hajduka dotyczy roli Kościoła we współczesnym świecie, jego obecności w życiu społeczeństwa i jednostki, a także posłannictwa w czasach postmodernizmu. Autor odpowiada na wezwanie współczesnego Kościoła do ewangelizowania narodów, zamierzając do uaktywnienia duchowień-

stwa, duszpasterzy oraz laikatu, aby bliżej zainteresowali się aktualnymi wezwaniami, „które pojawiają się w kontekście takich współczesnych procesów społecznych, jak pluralizacja, indywidualizacja czy sekularyzacja”. Nie poprzestając jakby na teoretycznych rozważaniach czyni wysiłki, aby przełożyć swoje rozważania naukowe na praktykę, czyli wdrożyć je w życie wspólnot kościelnych. Był on konkretyzowany w organizowanych konferencjach naukowych w Polsce i poza jej granicami, które służyły popularyzacji nauki i wymianie poglądów w zakresie teologii pastoralnej. Problematyka całego dorobku naukowego, który został przedstawiony w książkach i artykułach (nie licząc dwóch książek i dwóch artykułów oddanych do druku) obraca się w zakresie kilku grup tematycznych: parafia i duszpasterstwo (7), formacja kapłańska i zagadnienia dotyczące osób konsekrowanych (5), głoszenie prawdy i obrona wartości (4), małżeństwo i rodzina (3), działalności osób (2), poświęcone Najświętszej Maryi Pannie Tuchowskiej (1), misjom (1), godności osoby (1), liturgii (1), homilii (4). Jak wynika z tego zestawienia, zainteresowania Autora są różnorodne, ale obejmują najistotniejsze zagadnienia dotyczące przygotowania duszpasterzy do pracy we wspólnotach, problemom osób konsekrowanych – ich funkcjonowaniu we wspólnocie, planowanie duszpasterstwa i funkcjonowanie parafii, zwłaszcza w zakresie skutecznego głoszenia prawdy Ewangelii i obrony wartości we współczesnym świecie oraz problematyki małżeństwa i rodziny. Ze szczególnym jednak zainteresowaniem o. R. Hajduk pochylał się nad zagadnieniem terapeutycznej funkcji duszpasterstwa, uwzględniającej nie tylko depozyt wiary, ale także aktualny stan społeczeństwa i zachodzące w nim zmiany, które kształtują światopogląd, a także predyspozycje psychiczne społeczeństwa oraz stosunek współczesnego człowieka do życia, aby mógł on odkryć jego sens i cel ostateczny (*Apologetyka pastoralna. Duszpasterska odpowiedź Kościoła na wyzwania czasów współczesnych; Stosować w duszpasterstwie zdobycze nauk świeckich* (KDK 62). *O wykorzystaniu psychologii humanistycznej w ramach teologii praktycznej; Wspólnota komunikatywnego działania, czyli o relacjach międzyosobowych w duszpasterstwie; Kościół relacji, czyli duszpasterstwo na służbie communio*). Inny krąg zainteresowań naukowych o. R. Hajduka stanowi ewangelizacja, a pojęciem tym obejmuje całą duszpasterską działalność Kościoła, wychodząc od treści zawartej w adhortacji „Ewangelii nuntiandi” (*Posłani głosić Dobrą Nowinę. Podstawowy kurs homiletyczny*, 2007; *Nawrócenie jako cel działalności misyjnej redemptorystów oraz Osoby konsekrowane – prorocy we współczesnym świecie*, w: SR, 3/2005). Trzeci krąg refleksji naukowej o. R. Hajduka został sformułowany w zagadnieniu rodziny i małżeństwa w kontekście wyzwań pastoralnych Kościoła (*Rodzina i jej współczesny kontekst społeczno-ideowy; Małżeństwo i rodzina we współczesnym klimacie społecznym. Kwestie pastoralne; Rodzina uprzywilejowanym miejscem wychowania do wolności w świetle nauczania Jana Pawła II*). Rodzina bowiem wymaga szczególnej troski pasterskiej, ponieważ została zagrożona w swojej strukturze, przeżywając głęboki kryzys. Do takiej sytuacji przyczyniły się wielorakie czynniki społeczno-polityczne, podważające zwłaszcza trwałość małżeństwa. Autor kieruje zatem swoją uwagę na zmiany zachodzące w życiu społecznym, które decydują o sytuacji dzisiejszych rodzin, aby wskazać jakie są właściwe potrzeby małżeństwa i rodziny oraz warunki sprzyjające jej rozwojowi. Wreszcie, jako członek wspólnoty zakonnej, kilka artykułów poświęcił życiu konsekrowanemu (*Relacje międzyosobowe we wspólnocie*

redemptorystowskiej; Dochować wierności charyzmatowi życia konsekrowanego; Indywidualizm a życie wspólnotowe) oraz niezmiernie istotnemu zagadnieniu, od którego uzależnione jest całe duszpasterstwo, czyli formacji kapłańskiej (*Publikacje teologiczne a stała formacja kapłańska; Odkrywać obecność Boga w życiu codziennym – duszpasterz mistagogiem; Czynić prawdę. Elementy teologii pastoralnej fundamentalnej*).

Autor, opracowując swoje teksty naukowe, opierał je w szerokim zakresie o literaturę obcojęzyczną: niemiecką, francuską, angielską i włoską, wprowadzając ją niejako do obiegu naukowego w Polsce. W ten sposób zapoznaje szerokie gremium czytelników z nowymi publikacjami zagranicznymi. O. Ryszard Hajduk CSsR publikował wyniki swoich badań w pracach zbiorowych (8), księgach Jubileuszowych (ks. W. Nowaka, ks. T. Rogalewski, o. E. Mrowca) (3), w *Homo Dei* (5), *Studiach Redemptorystowskich* (3), *Leksykonie Pedagogiki Religii* (3), *Misionár* (1), *Studiach Elbląskich* (1), *Consecrata* (1), *Bibliotece Kaznodziejskiej* (1), *Currendzie Tarnowskiej* (1), w *Keryksie* (1).

III. PRACA: WSPÓŁCZESNE MODELE PASTORALNEJ DZIAŁALNOŚCI KOŚCIOŁA (OLSZTYN 2011, s. 363).

Rozprawa dobrze wpisuje się w problematykę badawczą, w zakresie której o. R. Hajduk CSsR obracała się jego dotychczasowa działalność naukowa. W tej pracy skoncentrował się na omówieniu sposobów działania duszpasterskiego Kościoła w zależności od sytuacji w jakiej znalazł się człowiek, czyli „dostosowując swój styl funkcjonowania do wymogów epoki” (*Współczesne modele...*, s. 8). Kościół, który jest niezmienny w swojej istocie i posłannictwie, musi „zawsze w nowy sposób wypełniać swoje duszpasterskie zadania, aby uczynić zadość Bożym wyzwaniom i ludzkim potrzebom istniejącym w danym czasie i miejscu” (*Współczesne modele...*, s. 8). Właśnie ta sytuacja sprawia, że w różnych miejscach i sytuacjach społeczno-politycznych ujawniają się różne sposoby działania duszpasterskiego, czyli modele pastoralne.

Autor skonstruował dobry, bo jasny i przejrzysty plan swojej rozprawy, dzięki czemu mógł dobrze zaprezentować funkcjonujące po Soborze Watykańskim II modele pastoralnej pracy Kościoła, zwłaszcza pięciu, które obecnie dominują: ewangelizacji, terapii, mistagogii, gościnności i „communio”. Wyznaczyły one kierunek redagowania, ponieważ dyktowały konieczność ich omówienia w poszczególnych rozdziałach. Jednoznaczne określenie koniecznych do omówienia zagadnień, czyli modeli działania pastoralnego Kościoła, którego posłannictwem jest kontynuowanie rozpoczętego przez Chrystusa dzieła zbawczego w świecie, pozwoliło autorowi dogłębne przeanalizowanie ich treści dzięki dobremu opanowaniu źródeł i literatury. Baza bibliograficzna jest szeroka, ponieważ tworzy ponad 500 pozycji, które pogrupowano na: biblijne i patrystyczne – 3, dokumenty Kościoła Powszechnego – 33, dokumenty Kościołów lokalnych – 12, literatura podstawowa – 280 (tylko 1/5 w języku polskim), literatura pomocnicza – 211 pozycji (1/4 w języku polskim). Została ona nagromadzona w ciągu kilku lat kwerendy bibliotecznej w Polsce, w kilkunastu bibliotekach europejskich i w Ameryce Południowej. Oparcie rozprawy na

tak szerokiej bibliografii, z imponująco dużym wykazem literatury różnojęzycznej (77%), tylko pozornie wydaje się być formalnością, ale w rzeczywistości stanowi cenne i nieodzowne ogniwo zrozumienia dotychczasowego stanu wiedzy w badanym przedmiocie. Dzięki temu czytelnik otrzymał do ręki opracowanie, które ukazuje występujące obecnie modele w praktyce duszpasterskiej Kościoła. Rozprawa ta wpisuje Autora w szereg nielicznych teologów, piszących na ten temat (kard. Afery Dulles, Casiano Floristan, Julio A. Ramos).

„Zaprezentowane w książce *Współczesne modele...* zasługują na miano współczesnie, czyli w ostatnim pięćdziesięcioleciu, najbardziej rozpowszechnionych”, a ponadto „wypada je także uznać za najważniejsze z tego powodu, że nawiązują one do pierwotnej tradycji chrześcijańskiej, jak również odnoszą się do posoborowego Magisterium Kościoła” (*Współczesne modele...*, s. 11). Z tego powodu prezentowana praca jawi się jako niezmiernie wartościowa dla duszpasterzy, którzy czynią refleksję nad istotą Kościoła i jego misją w świecie, a przede wszystkim księży bezpośrednio odpowiedzialnych za wiernych ich pieczy powierzonych. Przede wszystkim duszpasterze parafialni winni czerpać z tego opracowania w zakresie odnowy działalności Kościoła w tych najmniejszych wspólnotach jakimi są parafie, ponieważ jest to imperatyw ze względu na ciągle pojawiające się nowe wyzwania i potrzeby, które niosą zmiany w mentalności człowieka i w życiu całych społeczeństw. Wreszcie, możliwość zapoznania się z już wypracowanymi modelami pastoralnymi Kościoła, może przyczynić się do wypracowania kolejnych skutecznych modeli, czyli sposobów pracy duszpasterskiej. Skierowanie rozprawy na praktykę duszpasterską sprawia, że tym bardziej należy ją ocenić jednoznacznie pozytywnie.

Należy zaznaczyć, że całość dzieła nie mogłaby przybrać omawianego tu kształtu, gdyby nie badawcze doświadczenie o. Ryszarda Hajduka, które prowadził nie tylko w Polsce, ale także w Boliwii i Argentynie, gdzie czerpał z doświadczenia tamtych Kościołów lokalnych oraz zapoznawał się z literaturą pastoralną Ameryki Południowej. Ponadto, jako teolog pastoralny wiązał własne refleksje z praktyką duszpasterską, ponieważ w kraju i za granicą prowadził warsztaty pastoralno-homiletyczne. Wreszcie, Autor nie jest oderwany od życia wspólnotowego, ani odcięty od pracy duszpasterskiej, gdzie zapewne wielokrotnie wdrażał prezentowane tutaj modele pastoralne, korygując je w konkretnym środowisku tak, aby przynosiły najpełniejsze owoce. Dzięki tym uwarunkowaniom Autor prezentuje się jako osoba w pełni kompetentna do prowadzenia samodzielnych studiów nad skutecznością oddziaływania Kościoła w świecie, czyli kontynuowanie dzieła zbawczego Chrystusa.

Ks. Jan Wiśniewski